

DINIY BAG'RIKENGLIK BARQARORLIK OMIL

Sh.Umarov

Ilmiy rahbar

Maxammadov Muxammadrasul

Ijtimoiy fanlar kafedrası assisenti

FJSTI, Davolash ishi yo'nalishi 4423-guruh talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15679952>

Annotatsiya. Mazkur maqolada diniy bag'rikenglik, dinlararo munosabatlar, diniy munosabatlarning huquqiy asoslari, diniy qadriyatlarga munosabat, vijdon erkinligi va diniy e'tiqod masalalari bayon qilingan.

Kalit so'zlar: Din, e'tiqod, bag'rikenglik, tolerantlik, Qur'on, vijdon erkinligi, diniy tashkilotlar, diniy munosabatlarning huquqiy asoslari.

RELIGIOUS TOLERANCE IS A STABILITY FACTOR

Abstract. This article describes the issues of religious tolerance, inter-religious relations, legal basis of religious relations, attitude to religious values, freedom of conscience and religious beliefs.

Keywords: Religion, belief, tolerance, Koran, freedom of conscience, religious organizations, legal basis of religious relations.

KIRISH

O'zbekiston turli dinlarga mansub qadriyatlarni asrab-avaylashga, barcha fuqarolarga o'z e'tiqodini amalga oshirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratib berishga, dinlar va millatlararo hamjihatlikni yanada mustahkamlashga, ular o'rtasida qadimiy mushtarak an'analarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratayotgan mamlakatdir.

Diniy bag'rikenglik borasida fikr yuritar ekanmiz, albatta bu kalimalarning lug'aviy va istilohiy ma'nolarini tushinib olishimiz kerak bo'ladi. «Bag'rikenglik» ("tolerantlik") so'zi deyarli barcha tillarda bir xil yoki bir-birini to'ldiruvchi - bag'rikenglik, chidamlilik, bardoshlilik, toqatlilik kabi ma'nolarga ega deyish mumkin.

Ma'lumki, har yili 16 noyabr kuni jahonda xalqaro bag'rikenglik (tolerantlik) kuni sifatida nishonlanadi. Shu kuni 1995 yilda Birlashgan Millatlar tashkiloti (BMT)ning maorif, fan va madaniyat masalalari bilan shug'ullanuvchi ixtisoslashgan muassasasi – YUNESKOga a'zo davlatlar "Bag'rikenglik tamoyillari deklaratsiyasi"ni qabul qilishdi. Ushbu hujjatga ko'ra, bag'rikenglik siyosiy-huquqiy ehtiyoj bo'lib, u inson huquqlari, plyuralizm, demokratiya va qonun ustuvorligi ta'minlanishiga xizmat qiladi. Glaballashuv kuchayib borayotgan hozirgi davrda dinlar, ayniqsa, islom dinidagi bag'rikenglik tamoyillarini yoritish va yoshlar ongiga singdirish muhim vazifa hisoblanadi. Binobarin, "Bag'rikenglik tamoyillari

deklaratsiyasi"da ta'kidlanganidek: "Bag'rikenglik bo'lmasa, tinchlik bo'lmaydi, tinchliksiz esa taraqqiyot va demokratiya bo'lmaydi". Shu ma'noda aytganda, diniy bag'rikenglik g'oyasi — xilma-xil diniy e'tiqodga ega bo'lgan kishilarning bir zamin, bir Vatanda, olijanob g'oya va niyatlar yo'lida hamkor hamda hamjihat bo'lib yashashini, tolerantlik esa chidamlilik, sabrtoqatlilik, bardoshlilik, kelishuvchanlik, qayishqoqlik, ochiq ko'ngillik, kengfe'llik, shu bilan birga "birlik — xilma-xillikda" printsiptining keng miqyosda amalga oshirishini anglatadi.

Ma'lumki, Ikkinchi jaxon urushi yillari O'zbekistonga urush uchoqlaridan ota onasidan yetim qolgan minglab bolalar olib kelindi. Aslida O'zbekistondagi ahvol xam urush sabab juda og'ir bo'lishiga qaramay bolajon o'zbek xalqi bu yetimlarni quchoq ochib kutib oldi va eng oxirgi burda nonini birga baham ko'rdi. Bolalar o'zbek oilalarida tarbiyalanib ulg'aydi va o'qib jamiyatda turli kasb hunar egalariga aylandi.

O'zbekistonga urush yillarida olib kelingan yetim bolalar ichida turli xil millat va xatto nemis bolalari ham bor edi. Bag'rikeng o'zbek xalqi bu bolalarga o'zini bolasidek mehr ko'rsatdi. Shu sababdan bo'lsa kerak, bu bolalar o'zbek xalqiga va O'zbekistonga sadoqat bilan xizmat qilishdi.

Muhokama Va Natijalar

Xozir ham yurtimizda 130 dan ortiq turli millat va elat vakillari va 16 ta diniy kanfessiyaga mansub xalqlar tinch va osoyishta xayot kechirmoqda. O'zbek xalqining bunday bag'rikengligi va shu kabi insoniy fazilatlari muqaddas dinimizning ma'naviy buloqlaridan sug'orilgan bo'lsa, huquqiy poydevori esa qonunlarimiz bilan kafolatlangandir. Buni isboti o'laroq respublikamiz Prezidenti topshirig'i bilan besh marta "Mehr" insonparvarlik missiyasini o'tkazildi. Uning doirasida 530 nafardan ziyod fuqarolar, avvalo, ayollar va bolalarni Yaqin Sharq va Afg'onistondagi qurolli nizolar hududlaridan yurtimizga qaytarildi.

Bosh qomusimizda mamlakatimizda yashayotgan barcha millat vakillari millati, tili, e'tiqodi, ijtimoiy holatidan qat'iy nazar O'zbekiston halqini tashkil qilishi va ularning huquq va manfaatlari, shuningdek, e'tiqod erkinligi mustahkamlangan. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 19-moddasiga ko'ra: "O'zbekiston Respublikasida insonning huquq va erkinliklari xalqaro huquqning umume'tirof etilgan normalariga binoan hamda ushbu Konstitutsiyaga muvofiq e'tirof etiladi va kafolatlanadi. Inson huquq va erkinliklari har kimga tug'ilganidan boshlab tegishli bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasida barcha fuqarolar bir xil huquq va erkinliklarga ega bo'lib, jinsi, irqi, millati, tili, dini, e'tiqodi, ijtimoiy kelib chiqishi, ijtimoiy mavqeidan qat'i nazar, qonun oldida tengdirlar. Imtiyozlar faqat qonunga muvofiq belgilanadi va ijtimoiy adolat printsiplariga mos bo'lishi shart"- deb qayd etilgan. Asosiy qonunimizda ushbu huquqning aks etirilishi mamlakatimizda insonlarning vijdon va e'tiqod erkinligi ta'minlanishining asosi bo'lib xizmat qilmoqda.

Istiqlol yillarida erishgan eng katta boyligimiz - xalqimizning tinch va osuda hayotidir. Mamlakatimizda iste'qomat qilayotgan barcha millat va elat vakillarining o'z ona tilida o'qishi uchun keng imkoniyatlar yaratilgani, oliy o'quv yurtlari, kasb-hunar kollejlari, akademik litsey va maktablarda barcha millat vakillari uchun teng shart-sharoitlar yaratilgani, ko'plab tillarda gazeta va jurnallar chop etilib, teleko'rsatuv va radioeshittirishlar olib borilayotgani bu boradagi faoliyatning yaqqol dalilidir. Mustaqillik yillarida respublikamizda yuzlab masjidlar, cherkovlar, sinagoga va ibodat uylari qurildi va qayta ta'mirdan chiqarildi. Ular qatorida Toshkentdagi "Hazrati Imom" majmui, viloyat markazlaridagi jome' masjidlar, Toshkentdagi Rus pravoslav cherkovlari, shuningdek, buddaviylik ibodatxonasi, Samarqanddagi Arman Apostol cherkovi, Qoraqalpog'iston Respublikasidagi "Sultan Vaysbobo" va "Muhammad Norimjoniy" ziyoratgohlari, "Panteylemon" cherkovi va boshqalarni ko'rsatish mumkin. Bularning barchasi dinlararo bag'rikenglik va millatlararo totuvlikning ko'rinishidir.

O'zbekistonda diniy bag'rikenglik va millatlararo totuvlik tarixiy ildiz va mustahkam qonuniy asoslarga ega bo'lib, dunyoviy davlat va din orasidagi munosabatlarning mustahkam huquqiy asoslari yaratilgan. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 35-moddasida: "Hamma uchun vijdon erkinligi kafolatlanadi. Har kim xohlagan dinga e'tiqod qilish yoki hech qaysi dinga e'tiqod qilmaslik huquqiga ega. Diniy qarashlarni majburan singdirishga yo'l qo'yilmaydi". - deb belgilangan. Ushbu moddani amalga oshirish mexanizmi 1998 yil 1 mayda qabul qilingan "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi Qonunida keng yoritib berilgan. Uning 3-moddasiga ko'ra, Vijdon erkinligi fuqarolarning har qanday dinga e'tiqod qilish yoki hech qanday dinga e'tiqod qilmaslikdan iborat kafolatlangan konstitutsiyaviy huquqidir. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasining 18-moddasida: "Har bir inson fikr, vijdon va din erkinligi huquqiga ega, bu huquq o'z dini yoki e'tiqodini o'zgartirish erkinligini va ta'limotda, toat ibodat qilishda va diniy rasmlar hamda marosimlarni ommaviy yoki xususiy tartibda ado etish, o'z dini yoki e'tiqodiga yakka tartibda, shuningdek boshqalar bilan birga amal qilish erkinligini o'z ichiga oladi", deb belgilangan. BMT tomonidan dinlararo bag'rikenglik g'oyasini butun dunyoga targ'ib etish maqsadida 2011 yilning 1-7 fevral kunlarini butun jahonda "Dinlararo munosabatlar uyg'unligi butunjahon haftaligi" deb e'lon qilgan.

Xalqimiz bir necha asrdan buyon e'tiqod qilib kelayotgan va milliylikimizning bir bo'lagiga aylangan islom dinida bag'rikenglik masalalari vahiy boshlanishining ilk davridayoq bag'rikenglik dini sifatida namoyon bo'ldi. Jahon dinlarining ichida faqat islom dinida e'tiqod erkinligi ochiq-oydin e'lon qilingan. Qur'oni karimda "Baqara" surasining 256-oyatida "Dinda zo'rlash yo'q" – deyilgan. Qur'oni karimda boshqa payg'ambarlarga nisbatan bag'rikenglik tamoyillariga asoslangan holda muomalada bo'lish ochiq-ravshan bayon etilgan.

So'nggi paytlarda ayrim mamlakatlarda ko'zga tashlanayotgan diniy toqatsizlik, islomofobiya holatlariga aslo yo'l qo'yib bo'lmazligi haqida gapirar ekan, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev BMT minbaridan turib (2023 yil, 19-sentyabr, 78-sessiya) jahon miqyosida dinlararo bag'rikenglik va hamjihatlik g'oyalarini keng targ'ib etish maqsadida O'zbekistonda YuNESKO shafeligida Dinlararo muloqot va bag'rikenglik xalqaro markazini tashkil etish, shuningdek, 2024 yil O'zbekistonda "Islom – tinchlik va ezgulik dini" mavzusida xalqaro konferentsiya o'tkazish tashabbusini ilgari surdi.

Xulosa qilib aytganda, yurtimizda millatlararo va davlatlararo totuvlikni yanada mustahkamlashga qaratilgan yangi g'oya va tashabbuslarning paydo bo'layotganligi do'stlik va hamjihatlik qo'rg'onining yanada mustahkam bo'lishiga asos bo'lib xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi (Yangi tahriri). – T., 2023 y.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining BMT Bosh Assambleyasining 78-sessiyasidagi nutqi. – <https://sputniknews.uz/>
3. Islom entsiklopediyasi. - "O'zbekiston milliy entsiklopediyasi" ilmiy nashriyoti. T., 2017 y.
4. Qur'oni karim (ma'nolarining tarjimai). – T., 2001 y.
5. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi. Birlashgan Millatlar

8. Tashkiloti Bosh Assambleyasining Rezolyutsiyasi 217 A (III) bilan 1948 yil 10 dekabrda qabul va e'lon qilingan. - <https://constitution.uz/>